

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN KANSLIAPÄÄLLIKÖN PUHE KUNTOUTUSPÄIVILLÄ 22.3.2012

Kuntoutuspäivät järjestetään nyt 40. kerran. Kuntoutussäätiötä ja kaikkia Kuntoutuspäivien järjestämiseen myötävaikuttaneita on syytä onnitella siitä, että päivistä on muodostunut korkeatasoinen tapahtuma, joka avaa ikkunan kuntoutuksen kentän ajankohtaisiin ilmiöihin ja innovaatioihin. Tämän tapahtuman elinvoima on osoitus sekä kuntoutuksen yhä lisääntyvästä merkityksestä yhteiskunnassa että kuntoutustyötä tekevien sitoutumisesta tärkeään työhön.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelma on kuntoutuksen toimintakentän suhteen historiallinen siinä mielessä, ettei koskaan aikaisemmin kuntoutusta ole mainittu eri tavoin yhtä usein kuin nyt, lähemmäs neljäkymmentä kertaa. Tämäkin on kuitenkin vain osa kokonaisuudesta, sillä vähintään välillisesti kuntoutus kytkeytyy myös muun muassa seuraaviin hallitusohjelman kirjauksiin:

- nuorten yhteiskuntatakuuseen, jossa yhtenä vaihtoehtona on tarjota nuorelle kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluttua
- työttömien terveydenhuoltopalvelujen kehittämiseen niin, että pääpaino on työllistymistä tukevissa toimissa
- osatyökykyisten työmarkkinoille osallistumisen edistämiseksi toteutetaan toimintaohjelma yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

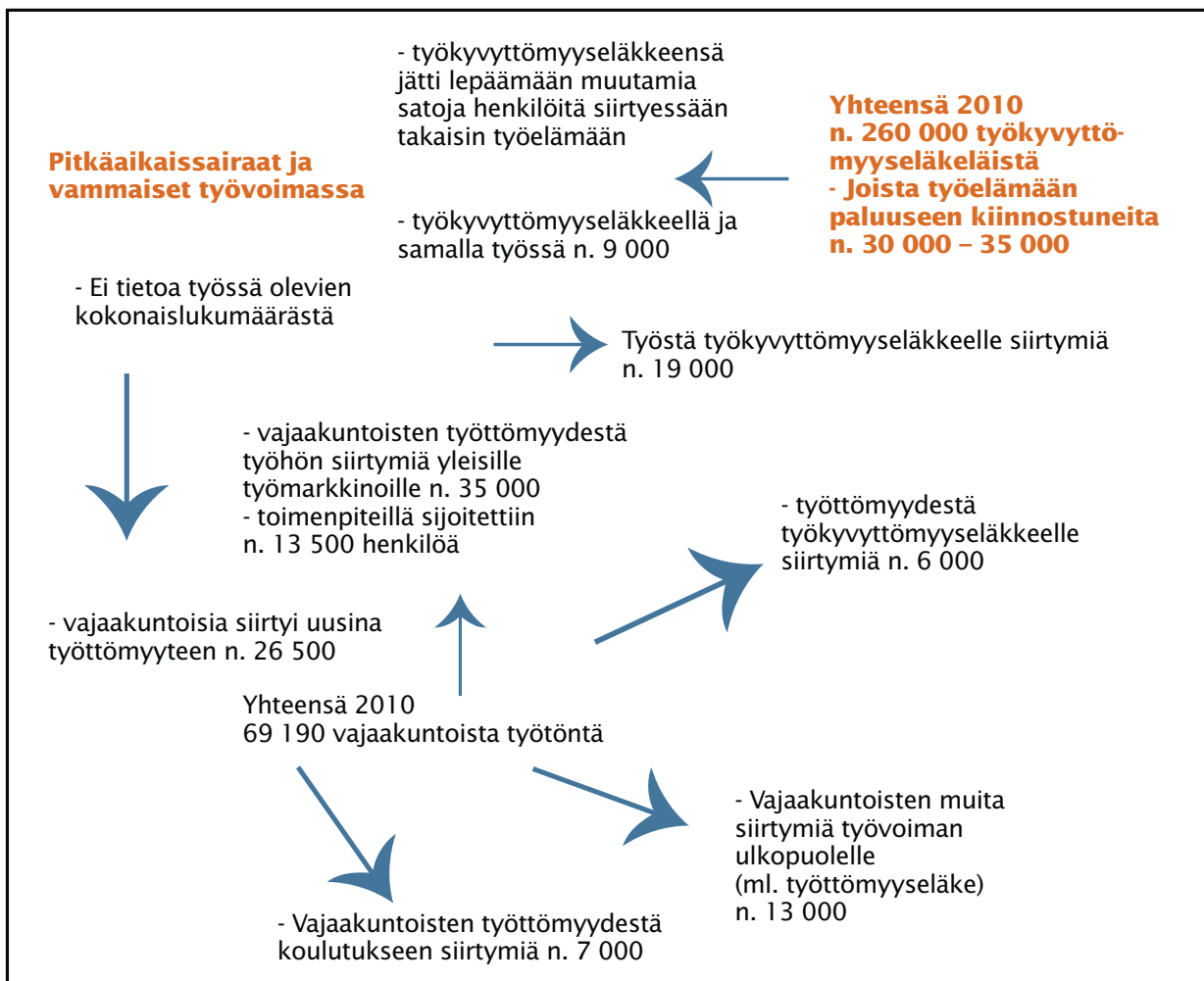
Työkyvyttömyys on merkittävin yksittäinen työuraa lyhentävä tekijä. Kuntoutus kyt-

keytyy siis olennaisesti työuran pidentämisen tavoitteisiin ja voi toimenpiteinä kohdistua niin työuran alkuun, keskelle kuin loppuun. Koska kuntoutus kattaa useita erilaisia toimenpiteitä ja osa-alueita (lääkinnällinen, sosiaalinen ja ammatillinen kuntoutus) voidaan sillä paitsi ehkäistä työkyvyttömyyttä myös parantaa osatyökyisen henkilön työllistymismahdollisuuksia. Tilastojen mukaan esimerkiksi työkyvyttömyyseläkeläisistä viitisentoista prosenttia on kiinnostuneita työelämään palaamisesta.

Valtiovallan tervehdys tulee tänä vuonna työ- ja elinkeinoministeriöltä, joten tarkasteluni pääpaino on – sanoisinko itsekkäästi – työmarkkinanäkökulmassa. Sehän on toki myös näiden päivien pääteema.

Kuntoutus on kirjaimellisestikin päivän teema, onhan kuntoutukseen ja työterveyshuoltoon liittyvillä asioilla aivan ratkaiseva rooli työmarkkinajärjestöjen tekemässä työurien pidentämiseen tähtäävässä työurasopimuksessa.

Kuntoutus nivoutuu osaksi työvoimapolitiikkaa ja koskettaa myös työmarkkinoita yleisesti. Pitkäaikaissairas tai vammainen ei ole ikuisesti kuntoutuja vaan jossain vaiheessa myös työnhakija, työntekijä tai yrittäjä, mikäli kuntoutus on onnistunut työelämälähtöisyyden tavoitteessaan. Pitkäaikaissairasta tai vammaista työntekijää koskettavat samat työmarkkinoiden haasteet ja rakennemuutokset kuin niin sanottuja terveitä. Ehkäpä tätä

Kuva 1. Pitkäaikaissairaiden ja vammaisten siirtymiä työmarkkinoilla 2010

kuvaa muun muassa se, että lähes neljännes työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä on ollut vähintään kaksi vuotta työttömänä eläkettä edeltävien 4–5 vuoden aikana.

Työurien pidentämisen kannalta ovat luonnollisesti tärkeitä ne työnantajan, työterveyshuollon ja kuntoutuksen toimet, joiden avulla voidaan tukea pysymistä juuri siinä työssä ja sen työnantajan palveluksessa, jossa työntekijä on sillä hetkellä. Yhtäläisen tärkeitä ovat ne toimet, joiden avulla tuetaan työntekijän uranhallintataitoja, jolloin työuran katkeaminen ei käynnistä samalla työelämästä syrjäytymisen kierrettä.

Kuntoutuspäivien työryhmä elinikäisestä opiskelua ja työurien pidentämistä tukevasta aikuisohjauksesta avaa ratkaisumalleja tähän tarpeeseen, joka laajemminkin luo kuntoutustoiminnan työelämälähtöiset tavoitteet, kuten

- miten sujuvoitetaan sellaisia siirtymiä

kuten siirtymää työstä työhön, työttömyydestä opiskeluun, koulutuksesta työhön tai työkyvyttömyyseläkkeeltä takaisin työelämään ja

- miten alueellinen ja ammatillinen liikkuvuus huomioidaan ammatillisen kuntoutuksen sisällöissä.

Tämä erityinen kehittämistarve tulee esille myös Eläketurvakeskuksen (ETK) tutkimuksesta Toimiiko työeläkekuntoutus? Tutkimus on tehty yhteistyössä Kuntoutussäätiön, Lapin yliopiston ja Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (VATT) kanssa. Sen mukaan joka kolmas työeläkekuntoutuksen kuntoutusohjelma keskeytyy, ja keskimääräistä useammin keskeytyy työttömänä olleiden kuntoutus. Lisäksi kuntoutuspäätöstä edeltänyt työttömyys ennakoiti matalampaa työllisyyttä vielä viiden vuoden kuluttua kuntoutuspäätöksestä silloinkin, kun monet muut kuntoutujan taust-

taan, työkykyyn ja motivaatioon sekä kuntoutusprosessiin liittyvät tekijät oli vakioitu.

Tämä kieli siitä, että tukea olisi tarvittu enemmän ja pitempään myös kuntoutusprosessin loppuvaiheessa, erityisesti työelämään saattamisessa ja työelämässä pysymisessä. On myös mahdollista, ettei näissä kuntoutusohjelmissa riittävästi ole huomioitu kuntoutuksessa olleiden henkilöiden uranhallintataitoja. Joka tapauksessa tällaisten kuntoutujien työllistyminen vaatii laajempaa ja tiiviimpää yhteistyötä eri osapuolilta.

Silloin kun kuntoutusohjelmassa olevalla ei ole työpaikkaa mihin palata, tulee kuntoutuksessa huomioida erityisesti myös työllistymisen tukemisen kysymykset ja tarvittaessa yhteistyö TE-toimiston kanssa. Tarvitaan siis uudenlaista toimintakulttuuria, jossa asiakas voi saada palveluja samanaikaisesti useaan eri tarpeeseen ja eri tahon järjestämänä. Työeläkekuntoutuksen ja Kelan järjestämän ammatillisen kuntoutuksen osalta on kehitettävä sellaisia palvelukokonaisuuksia, joissa TE-toimiston työllistymistä tukevat palvelut ovat tarvittaessa samanaikaisesti kuntoutujan käytössä, jos hänellä ei ole työpaikkaa, johon palata.

Työurien pidentämisen näkökulmasta on ensiarvoisen tärkeää, kuten edellä olen todennut, pyrkiä estämään työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen. Toisaalta myös eläkkeeltä takaisin työelämään paluu tulisi olla nykyistä todellisempi vaihtoehto. Osatyökyisten henkilöiden ammatillisen kuntoutuksen palveluiden kehittämisen lisäksi työelämäosallisuuden lisääminen edellyttää myös kyseisen

kohderyhmän kohdalta kysyntälähtöistä tarkastelua. Miten esimerkiksi – jos mitenkään – voidaan lisätä matalan tuottavuuden työpaikkoja, jotka voivat toimia ponnahduslautana eteenpäin? Mutta myös yleisemmin: miten kohderyhmä voisi näyttäytyä työnantajan näkökulmasta houkuttelevammalta ja potentiaalisemmalta rekrytoitavien joukolta?

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö tulee hallitusohjelman pohjalta asettamaan osatyökyisten työllistymisen tukemista ja työelämäosallisuuden lisäämistä koskevan hankkeen, jossa työvoiman tarjontaan ja kysynnän lisäämiseen liittyvät kysymykset ovat keskiössä. Vastuu hankkeeseen sisältyvistä työryhmistä on sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöllä ja työ- ja elinkeinoministeriöllä.

Yhteenvetoni edellä esitetystä samaistuu aiemmin mainitsemani ETK:n upouuden tutkimuksen yhteenvetoon:

”Lähes kaksi kolmasosaa työvoimasta kuntoutukseen tulleista arvioi kuntoutuksensa alkaneen liian myöhään. Oikea-aikainen käynnistyminen ennakoiki sekä kuntoutuksen sujuvuutta että työhön paluuta. Kuntoutuksen hyvään etenemiseen olivat lisäksi yhteydessä muun muassa kuntoutujan osallistuminen suunnitelman tekoon ja tuki työterveyshuololta tai työeläkelaitokselta. Kuntoutujan omat vaikutusmahdollisuudet kuntoutusprosessiin olivat myös voimakkaasti yhteydessä kuntoutusmotivaatioon.”

Siinä oli kovia haasteita meille kaikille. Uskon vakaasti, että saamme ja saatte ne hoidettua.